

Β'. Ο Τρόπος της Ψαλμωδίας

δ) Δύο βασικά της Β.Μ. γνωρίσματα

Ο τρόπος της ορθοδόξου ψαλμωδίας είναι ως γνωστόν μονοφωνικός και χορικός. Τα δύο ταύτα γνωρίσματα αντιδιαστέλλουν την βυζαντινή εκκλησιαστική από πάσης άλλης έξω του περιβάλλου της Εκκλησίας μουσικής και δη και από της ευρωπαϊκής τοιαύτης, ήτις είναι όλως ξένη προς το κατασκευτικόν περιβάλλον της ορθοδόξου Λατρείας. Ως εκ τούτου δεν υπάρχει εν αυτή θέσις δια πολυφωνικά μουσικά συστήματα και αρμονικά συνθέσεις προσιδιάζουσας προς την κοσμικήν μουσικήν. Η βυζαντινή μουσική, γέννημα της Εκκλησίας και του Έθνους μας, γνωρίζει εκ παραδόσεως μόνον το μονοφωνικόν σύστημα ποικιλόμενον απλώς δια του ισοκρατήματος. Περί του συστήματος τούτου δεν κρίνομεν σκόπιμον να επεκταθώμεν ενταύθα περισσότερον, αναλύοντες τα γνωρίσματα και τα ιστορικά του δεδομένα διότι τυχόν αναφορά εις τούτο από της ενταύθα σκοπιάς θα εξέκλινεν ασφαλώς των πλαισίων της συγγραφής ταύτης (Πρβλ. δύο άρθρα μας εις «Ιεροψαλτικά Νέα», Αυγούστου-Σεπτεμβρίου 1967, με τον τίτλον «Πώς δυσφημείται η Βυζαντινή μουσική». Όμως τούτο μόνον ενταύθα λεκτέον: το μονοφωνικόν σύστημα της βυζαντινής μουσικής ευρίσκει την πληρότητά του εις τον χορικόν τρόπον της ψαλμωδίας, δηλ. εις την «ομαδικήν ή άλλως κοινοτικήν» θείαν Λατρείαν.

Είναι εκ της ιστορίας γνωστόν πως το πάλοι εψάλλοντο οι ύμνοι καθ' υπακοήν, του λαού υποψάλλοντος τα ακροστίχια. Άπαν το πλήρωμα της Εκκλησίας συμμετείχεν εις την αναφοράν των ύμνων και ολόκληρος η ευχαριστιακή κοινότης «εν ενί στόματι και μιά καρδία» ανέμελπε προς τον Κύριον τας πνευματικάς της ωδάς. Ούτως ετονίζετο όχι μόνον η θέσις του πληρώματος εντός του όλου θεσμού της Εκκλησίας, αλλά και ουσιαστικώς διηκολύνετο η των προσευχών του προς Θεόν άνοδος. Αργότερον ο λαός έπαυσε να ψάλλη, αντικασταταθείς υπό του χορού των ιεροψαλτών, όμως ο χορικός χαρακτήρ της εκκλησιαστικής μας μουσικής δεν έπαυσε να αποτελή χαρακτηριστικόν γνώρισμά της. Λόγοι εσωτερικοί και εξωτερικοί επιμαρτυρούν τον πολυφωνικόν και χορικόν τρόπον της εκκλησιαστικής ψαλμωδίας περί του οποίου ο πολύς Πάπας Πίος ο Χ «εις την περί εκκλησιαστικής μουσικής εγκύκλιον αυτού, ζητών ακριβώς να ανακόψη την εισόρμησιν των μουσικών οργάνων εις την Εκκλησίαν και απείργων των ιερών περιβόλων την μουσικήν του θεάτρου και τας αμετροεπείς και ασέμνους εις επίδειξιν δεξιτεχνιακής Ικανότητος μονωδιακάς εκτελέσεις γράφει ότι ούτος (δηλ. ο χορικός) τυγχάνει εις των πιστών της εκκλησιαστικής μουσικής όρων» (Μητροπολίτου Κοζάνης Διονυσίου: Η βυζαντινή Μουσική εν Ιεροψαλτ. Νέοις φ. 57, 1969).

Κατά ταύτα αμφότερα τα χαρακτηριστικά ταύτα γνωρίσματα, τα άμεσον σχέσιν έχοντα προς την εκτέλεσιν των βυζαντινών εκκλησιαστικών μελών, δέον να τύχουν της δεούσης προσοχής εκ μέρους των ιεροψαλτών, οίτινες φιλοδοξούν να συντελέσουν αποφασιστικώς εις την λειτουργικήν αναγέννησιν την οποίαν οι καιροί μας απαιτούν. Πρέπει ούτοι να κατανοήσουν καλώς, ότι το μονοφωνικόν σύστημα, συμβαδίζον προς τε το ύφος και το ήθος της βυζαντινής μουσικής, δημιουργεί κατάνυξιν εις τας ευλαβείς καρδιάς, εν αντιθέσει προς το πολυφωνικόν τετράφωνον ευρωπαϊκόν όπερ κείται πέραν της μακραίωνος εκκλησιαστικής μας παραδόσεως, και δυσχεραίνει την μεταρσίωσιν των πιστών εις τας σφαίρας του θείου. Εάν τούτο καταστή συνείδησις και βίωμα, τότε αφεύκτως θα περιορισθούν αι οθνεΐαι επιδράσεις επί την πατρώαν μουσικήν της Εκκλησίας μας, κατά μικρόν δε θα αποκατασταθή εν πάση πληρότητι η εν τη θεία Λατρεία αμιγής χρησιμοποίησις των παραδεδομένων μελών και η κατά την ορθήν παράδοσιν εκτέλεσις αυτών. Μακράν λοιπόν από των εκκλησιαστικών στασιδίων αι ευρωπαϊκοί πολυφωνίαί. Δυνατόν να τέρπουν τα ότα τινών εκ των του πληρώματος. Πρέπει όμως όλοι να αντιληφθούν ότι εις τον ναόν δεν προσερχόμεθα δια να ευχαριστήσωμεν τας αισθήσεις και να τέρψωμεν την ακοήν, αλλά με συναισθήματα αλλοία εκείνων τα οποία διαθέτει ο εις αίθουσαν συναυλιών εισερχόμενος. Εις τον ναόν προσερχόμεθα εν ταπεινώσει και συναισθήσει των ιδίων μας αμαρτημάτων, μετανοούντες δι' αυτά και εκζητούντες του Θεού το έλεος. Πώς θα το επιτύχωμεν; Με τας «βοάς» των χορωδιών ή με τα σεμνά μέλη της εκκλησιαστικής μας μουσικής; Είναι αυτονόητον ότι ο χορικός χαρακτήρ της βυζαντινής μουσικής, όταν εύρίσκη την κατά τον καλύτερον τρόπον έκδήλωσιν καί καλλιέργειάν του, δύναται να προσφέρη το παν εις τον πιστόν από πλευράς μουσικής.

Δια τον λόγον τούτον είναι ανάγκη όπως οι ιεροψάλται αποδυθούν εις αγώνα δημιουργίας βυζαντινών χορών παρ' αυτοίς. Γνωρίζομεν ότι το τοιούτον δεν είναι εύκολον. Απαιτεί και θυσίαν χρόνου, και οικονομικήν του ναού επιβάρυνσιν συνεπάγεται, αλλά και γνώσεις μουσικής προϋποθέτει. Όμως πάντα ταύτα αξίζει τον κόπον να προσφερθούν διά την δημιουργίαν βυζαντινών μουσικών χορών. Η μονωδία, νομίζομεν, δεν προσιδιάζει προς την εκκλησιαστικήν μας μουσικήν. Η μουσική μας είναι χορική, και ο βυζαντινός μονοφωνικός χορός είναι

εκείνος που δύναται να προσφέρει ό,τι έχει σήμερα ανάγκην ο εκκλησιαζόμενος. Όπου υπάρχουν συγκεκριμένοι τοιούτοι βυζαντινοί χοροί, η εντύπωσις την οποίαν δημιουργούν είναι αρίστη, Πολλάκις δε μοι παρεσχέθη η ευκαιρία, ως και άλλοτε έγγραφον, διά να διαπιστώσω ιδίως ωσίν τα αποτελέσματα των εκάστοτε δημοσίων εμφανίσεων βυζαντινών χορών εξ ιεροψαλτών και να αισθανθώ την ωφέλειαν εκ των τοιούτων εκδηλώσεων. Όντως ασύγκριτος και άφθαστος είναι η ωραιότης του βυζαντινού μέλους, όταν τούτο αποδίδεται από πειθαρχημένον χορόν. Δημιουργεί συναισθήματα κατανύξεως και ευλαβείας μέσα εις την ψυχήν του ακροατού. Αυτό ακριβώς που χρειάζεται ο πιστός διά να λατρεύση τον Θεόν.